

UZLAŖTIRMA SÜRECİNDE SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARA İLİŖKİN BAZI SORUN VE DEĞERLENDİRMELER

SOME ISSUES AND EVALUATIONS RELATED TO DELINQUENT CHILDREN IN CONCILIATION

Sertaç IŖİKA*

Özet: UzlaŖtırma kurumu, onarıcı adalet anlayışının yansıması olarak alternatif bir uyuŖmazlık çözüm yöntemi olarak düzenlenmiştir. UzlaŖtırmanın temelini, mağdurun zararının giderilmesi ile failin klasik ceza yargılama sistemine girmemesi ve bu şekilde failin ıslahını sağlamak oluşturmaktadır. Ancak suça sürüklenen çocukların taşıdıkları hususiyet, yetişkinlerden farklı koşullarda uzlaŖtırma sürecine dahil olmalarını gerektirmektedir. Suça sürüklenen çocukların dahil olduğu uzlaŖtırma sürecinde ön planda tutulması gereken husus, çocuğun menfaatinin korunması olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Suça Sürüklenen Çocuklar, UzlaŖtırma, UzlaŖtırmacı, UzlaŖtırma Teklifi

Abstract: The conciliation was established as an alternative dispute resolution method as a reflection of the restorative justice approach. The basis of conciliation is to eliminate the harm of the victim and to prevent the offender from the classical criminal justice system and thus to remedy the offender. However, the characteristic of delinquent children require different conditions than adults in the conciliation. The issue should be prioritized in the conciliation process involving delinquent children is the protection of the interest of the child.

Keywords: Delinquent Children, Conciliation, Conciliatory, Conciliation Offer

GİRİŖ

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK), mevzuatımızda çocuklarla ilgili temel kanun olup, Kanun'un 1. maddesinde amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları

* Dr., Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, sertacisika@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8980-3915, Makalenin Gönderim Tarihi: 08.04.2020, Kabul Tarihi: 08.04.2020

düzenlemek şeklinde ifade edilmiştir. Bu düzenlemede geçen “suça sürüklenen çocuk” kavramına baktığımızda ise kavramın tanımının Kanun’un 3. maddesinde (ÇKK m.3/1-a2); “Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk”, şeklinde yapıldığı görülmektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu’nda suç işlediği iddia olunan kişi şüpheli veya sanık olarak adlandırılırken, bu kişinin çocuk olması halinde olağan tanımlamadan farklı olarak “suça sürüklenen çocuk” olarak ifade edilmesi kanun koyucunun yaklaşımını yansıtmaktadır. Bir diğer deyişle yetişkin bir kimse ile bir çocuğun suç işlemesi hallerinin aynı kapsamda değerlendirilmemesi gereği ortaya konmaktadır. Bir çocuğun iradi olarak suç işlediği değil, suç işlemeye yönlendirildiği kabul edilmektedir. Suça iten nedenler çocuğun fiziki ve sosyal çevresi, ailesi veya eğitim kalitesi gibi farklılık gösterebilmektedir. Çocuk, bulunduğu ortamda neyin yanlış olduğunu öğrenememiş olmasından ya da bulunduğu ortamın kendisini suça yönlendirmiş olması nedenleriyle suçu sürüklenmiştir. Bu sebeple suça sürüklenen çocuk aynı zamanda mağdur olarak da görülmektedir.¹

Bir suçun işlenmesi ile birlikte maddi gerçeğe ulaşarak suç işleyen kimseyi cezalandırma yetkisini kullanan devlet, cezalandırma ile cezanın genel ve özel önleme fonksiyonlarını toplumsal hayatta harekete geçirir. Ancak suç işleyen kimsenin çocuk olması halinde maddi gerçeği ortaya çıkarma süreci olan yargılama faaliyeti birtakım farklılıklar göstermektedir. Suça sürüklenen çocuğun söz konusu olduğu hallerde devletin önceliği cezalandırmadan öte çocuğu korumak ve topluma kazandırmak olmalıdır. Nitekim Anayasamız² da devlete, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alma yükümlülüğü getirmiştir. Bunun gereği olarak, suça sürüklenen

¹ Bengi Semerci, “Suça Sürüklenen Çocuklar”, *Fasikül Hukuk Dergisi*, C.2(6), 2010, s.39; Selda Bülbül/Sevgi Doğan, “Suça Sürüklenen Çocukların Durumu ve Çözüm Önerileri”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, C.59(1), 2016, s.32; Rabia Afşin/Ayşe Dilek Öğretir Özçelik, “Suça Sürüklenen Çocuklar ile Suça Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Ebeveyn Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılarak İncelenmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.17(66), 2018, s.385.

² Anayasa m.61/4: “Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır”.

çocuklar hakkında yürütülen ceza soruşturma ve kovuşturmalarına ilişkin düzenlemelerin yer aldığı ÇKK'da, yetişkin bireylere nazaran çocuklar lehine birtakım düzenlemeler bulunmaktadır.

Çocukların yargılanmasına ilişkin süreçte uyulacak kuralların kaynakları elbette sadece iç hukukta mevcut değildir. Bu konuda uluslararası alanda en üst düzeyde yer alan kaynak, 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHDS)' dir. Türkiye bu sözleşmeyi 1990 tarihinde imzalamıştır³ ve BMÇHDS, Ay. m.90/5 gereği iç hukukumuzun parçası haline gelmiştir. Bu sözleşme ile paralellik arz eden ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 1985 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) da sözleşme hükümlerinin yorumlanmasında ve çocuklara ilişkin düzenlemelerin devletlerce uygulanmasında rehber olarak uyulması gereken kuralları içermektedir.

BMÇHDS'nin 40/3. maddesi⁴ ile taraf devletlere, yalnızca çocuklara uygulanabilecek kanunlar ve usullerle özel kuruluşların oluşturulması konusunda düzenlemeler yapma tavsiyesinde bulunmaktadır. Pekin Kuralları⁵ da çocukların genel mahkemelerdeki yargılama

³ BMÇHDS, 09.12.1994 tarih ve 4058 sayılı Onay Kanunu ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde onaylanmış ve 27.01.1995 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye, BMÇHDS'nin 17., 29. ve 30. Maddelerini, Lozan Anlaşması hükümleri çerçevesinde yorumlama hakkını saklı tutmuştur.

⁴ BMÇHDS m.40/3: "Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir: a) Ceza Yasasını ihlal konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığına kabulü; b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvence- lere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmak- sızın önlemlerin alınması".

⁵ Pekin Kuralları m.11 Yargı Dışı Yollara Başvurma: "11.1 Çocuk suçlularla ilgili olarak kural 14.1'de sözü edilen yetkili makamlarca genel mahkemede yargılamadan başka çarelerin olup olmadığı hususu göz önüne alınmalıdır.

11.2 Çocukların davalarıyla ilgili polis, savcılık veya öteki yetkili makamlar, resmi ceza usulüne başvurmaksızın, her hukuk sisteminde ve işbu Asgari Kurallar çer- çevesinde olayı halletmeye yetkili olmalıdır.

11.3 Çocuklara özgü bu yargı dışı yollara başvurma halinde, yetkili topluluk ya da kuruluşa yapılacak başvurunun çocuğun veya kanuni veli veya vasisinin rızasını içeren yargılama sonunda verilecek kararın başvuru halinde temyiz edilebilir ol-

süreçlerinde karşılaşmaları muhtemel olumsuzluklardan uzak tutulmasını sağlamak adına çocuklara özgü yargı dışı yöntemlerin öncelikli olarak uygulamaya konulması gerektiğini düzenlemektedir. Bu düzenlemelere bakıldığında, onarıcı adalet anlayışını işaret ettiği görülmektedir. Anglosakson hukukuna dayanan onarıcı adalet anlayışı, suçu işlemesi nedeniyle sadece failin cezalandırılmasını değil, adaletin tesisi noktasında mağduru da dikkate almaktadır. Onarıcı adalette esas olan, mağdurun zararının giderilmesi ile failin yeniden topluma kazandırılmasının sağlanmasıdır.⁶ Bu doğrultuda suçtan etkilenen bireylerin, özellikle de suçun failinin çocuk olduğu hallerde, çocuğun ihtiyaçlarına göre zararın giderim yöntemlerinin belirlenmesi çocuğun yeniden suç işlemesinin önlenmesi ile toplumsal bütünlük içerisinde yer alması amacına hizmet eden usuller tesis edilmektedir.⁷ Onarıcı adalet anlayışının ilk olarak suça sürüklenen çocuklara yönelik bir sistem olarak ortaya çıktığını da söylemek gerekmektedir. Cezalandırma ile birlikte suça sürüklenen çocukların yargılama aşamasına dahil olması ve devamında ceza infaz kurumuna girmesi, çocuğun gelişimini başta psikolojik olmak üzere olumsuz olarak etkilemekte ve çocuğun suçluluğa yönelmesini artırıcı etkilere neden olabilmektedir. Onarıcı adalet anlayışının benimsenmesi ile birlikte alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine yönelik uygulamalar da çoğalmaya başlamıştır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde düzenlenen uzlaştırma kurumu,⁸ onarıcı adalet anlayışını temel alan bir alterna-

ması gerekmektedir.

11.4 Çocuk suçluluğu olaylarının yargı mekanizması dışında hallini kolaylaştırmak için topluluk programları, geçici gözetim ve rehberlik ve suç mağdurlarının zararlarının tazmini gibi çeşitli çabalar harcanmalıdır".

⁶ Galma Akdeniz, "Onarıcı Adalet Yaklaşımı ve Kavramsal Temelleri", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.16(1), 2019, s.6 vd.; Mahmut Kaplan, "Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları", *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.5(1), 2015, s.62-63; Abdullah Batuhan Baytaç, "Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C.71(1), 2013, 118; Mümin Güngör, *Ceza Yargılamasında Uzlaştırma*, Ankara 2019, s.43.

⁷ Ekrem Çetintürk, *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, Ankara, 2017, s.11; Can Canpolat/Zeyyat Sabuncuoğlu, *Uzlaştırma*, İstanbul, 2019, s.8-9.

⁸ İlk olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile ceza mevzuatımızda yer bulan "Uzlaşma" kurumu, 2006 yılında 5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle TCK'dan çıkarılarak 5271 sayılı CMK'da düzenlenmiştir. 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun'la "Uzlaşma" şeklindeki madde başlığı, "Uzlaştırma" olarak değiştirilmiştir.

tif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak ihdas edilmiştir.⁹ Yargıtay tarafından da uzlaştırma kurumu bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak kabul edilmektedir.¹⁰ ÇKK m.24'e göre, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanacaktır.

Çalışmamızda, yukarıda bahsi geçen sözleşme ve kanun hükümlerinin uzlaştırma kurumunun suça sürüklenen çocuklar bakımından özellik arz eden noktalarına değineceğiz. Bu bağlamda uzlaştırma sürecini düzenleyen CMK m.253 hükmü ile Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği, ayrıca Türk Medeni Kanunu'nun konu ile ilgili düzenlemelerini değerlendirmeye çalışacağız.

I. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR HAKKINDA UZLAŞTIRMANIN KOŞULLARI

A. Kusur Yeteneğinin Bulunması

Uzlaştırmanın uygulanabilmesi, suç teşkil eden fiil nedeniyle failin cezalandırılabilir olmasını gerektirir. Türk Ceza Kanunu'nda ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere baktığımızda, yaş küçüklüğü konusunda üç farklı yaş grubu düzenlendiği görülmektedir. TCK m.31/1'de,¹¹ on iki yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluklarının olmadığı düzenlenmiştir. Kanun koyucu, izlediği suç siyaseti gereği, BMÇHDS'ye¹² de uygun olarak, on iki yaşın altındaki

⁹ Selman Dursun, "Avrupa Konseyi'nin Uzlaştırmaya Dair Tavsiye Kararları ve Türk Uzlaştırma Düzenlemeleri", Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, 18-20 Mayıs 2017 Rize, Ankara, 2018, s.53; Olgun Değirmenci, "Uygulamacının 10 Sorusu Işığında Uzlaştırma", *Terazi Hukuk Dergisi*, C.14(151), 2019, s.663.

¹⁰ "Uzlaştırma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Uzlaştırma; bu kapsama giren suçlarda, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur", Yargıtay CGK, 2018/4-35 E., 2018/337, 10.07.2018.

¹¹ TCK m.31/1: "Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir".

¹² BMÇHDS, sözleşmeye taraf devletlerden, ceza kanununu ihlal eden çocuklar hakkında asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza

çocukların kusur yeteneğinin olmadığını kabul ederek ceza sorumluluklarının bulunmadığını düzenlemiştir. Birinci grup yaş küçükleri kapsamına giren suça sürüklenen çocuklar hakkında kovuşturma yapılması yasaklanmıştır. Dolayısıyla bu çocukların işlemiş oldukları suçlar açısından, Yargıtay'ın da kabul ettiği üzere uzlaştırma sürecinin işletilebilmesi mümkün değildir.¹³ Bu çocuklar hakkında soruşturma işlemleri sınırlı olarak yapılabilir olup, bu işlemlerin de Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılması gereklidir (ÇKK m.15). Cumhuriyet savcısı ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecek olup ancak gerek TCK m.31/1'de gerekse ÇKK m.15/3'de¹⁴ düzenlendiği üzere suça sürüklenen çocuk hakkında tedbir uygulanmasını hâkimden talep edebilecektir.¹⁵

TCK m.31/2'de düzenlenen ve ikinci grup yaş küçükleri olarak adlandırılan; fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olan çocukların işlediği fiilin hukukî anlam

ehliyetinin olmadığını kabulü konusunda çaba göstermesi beklenmektedir. BMÇHDS m.40/3-a: "Ceza Yasasını ihlal konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığını kabulü".

¹³ Veli Özer Özbek, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu'nun 6763 sayılı Kanun Hükmüleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Ceza Hukuku Dergisi*, C.11(32), 2016, s.10; Mahmut Koca/İlhan Üzülmüş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2019, s.318; Berrin Akbulut/Murat Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, Ankara, 2019, s.106-107; Nuri Berkay Özgenç, "Türk Hukukunda Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma", *Legal Hukuk Dergisi*, 2015, C.1(145), s.51; "Uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için her şeyden önce fiilin 'soruşturulabilir' veya 'kovuşturulabilir' olması zorunludur. Fiilin soruşturulabilir ve kovuşturulabilir olmasından maksat, fiilin ceza kovuşturmasına tabi olması, yani muhakeme (soruşturma ve kovuşturma) şartlarının bulunmasıdır. Bir fiilin soruşturulabilir olması, uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için tek başına yeterli değildir. Ayrıca, failin cezalandırılabilir olması, yani kusurunu ortadan kaldıran nedenlerin bulunmaması da gereklidir. Failin yaşının küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı gibi nedenlerle kusur yeteneğinin bulunmadığı hallerde faile ceza verilemez. Uzlaşma güvenlik tedbirlerinin değil, ceza sorumluluğunun alternatifidir. Bu nedenle bu kişilere karşı güvenlik tedbiri uygulanabilir ise de ceza verilemediğinden, uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün bulunmadığından...", 8.CD, 2017/13852 E., 2018/1956 K., 26/02/2018.

¹⁴ ÇKK m.15/3: "Cumhuriyet savcısı soruşturma sırasında gerekli görüldüğünde çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir."

¹⁵ Özbek, s.10; Koca/Üzülmüş, s.319; Meral Ekici Şahin/Kürşat Yemenici, "6763 sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.13(1), 2018, s.461; Özgenç, s.51.

ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde de ceza sorumluluklarının olmadığı kabul edildiğinden, bu grup yaş küçükleri hakkında da uzlaştırmaya başvurulması mümkün değildir. Bu noktada önem taşıyan husus, ikinci grup yaş küçükleri bakımından öncelikle suça sürüklenen çocuğun işlemiş olduğu suç bakımından algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin bulunup bulunmadığının tespiti-nin yapılması ve ona göre uzlaştırma sürecine başvurulması gerek-p gerekmediğinin belirlenmesidir.

Ayrıca TCK m.32/1’de akıl hastalarının da işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olması halinde ceza sorumluluklarının olmadığı düzenlenmiştir. Bu kişiler hakkında da uzlaştırma sürecine başvurulması mümkün değildir.¹⁶

Şunu da belirtmemiz gerekir ki, uyuşmazlığın uzlaşma yoluyla ortadan kaldırılmış olması halinde, gerekli görüldüğü takdirde suça sürüklenen çocuk hakkında ÇKK’da düzenlenmiş olan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması mümkündür.

B. İşlendiği İddia Edilen Suçun Uzlaştırma Kapsamında Olması

Uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi ancak işlendiği iddia edilen suçun CMK m.253’de sayılan suçlardan birinin olması halinde mümkün olabilmektedir. Uzlaştırmaya tabi suçlar CMK m.253/1’de düzenlenmiştir. Buna göre soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı tüm suçlar¹⁷ ile birinci fıkranın b bendinde sayma suretiyle sınırlı sayıda belirlenen suçlar¹⁸ şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksı-

¹⁶ 8.CD, 2017/13852 E., 2018/1956 K., 26/02/2018

¹⁷ CMK m.253/3’de, bir istisna olarak, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği düzenlenmiştir.

¹⁸ Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88), taksirle yaralama (madde 89), tehdit (madde 106, birinci fıkra), konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi), hırsızlık (madde 141), güveni kötüye kullanma (madde 155), dolandırıcılık (madde 157), suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165), çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması

zın uzlaştırmaya tabidir. Diğer kanunlarda düzenlenen suçlar hakkında uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi ise ancak uzlaştırmanın mümkün olduğunun kanunda düzenlenmiş olmasına bağlıdır.¹⁹

Düzenlemeye baktığımızda, suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma kapsamına dahil olan suçların daha geniş olduğu görülmektedir. 2016 yılında 6763 sayılı Kanun ile uzlaştırma kurumunda yapılan değişiklikle, suça sürüklenen çocukların söz konusu olması halinde; soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olan suçlar ile 253. maddenin birinci fıkrasında tek tek sayılan suçların yanı sıra mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar da uzlaştırma hükümlerine tabi hale getirilmiştir.²⁰ Düzenlemede hapis cezası bakımından üst sınır konulmuş iken adli para cezasında bir sınır getirilmediği görülmektedir. Hapis cezası ile adli para cezasını birlikte gerektiren hallerde uzlaştırma hükümleri uygulanabilmesi mümkündür. Ancak bu halde, suçun uzlaştırmaya tabi olup olmaması hapis cezasının miktarına bağlı olacaktır.²¹

Şu hususu da açık bir şekilde ortaya koymalıyız ki CMK m.253/3'de düzenlenen istisna, suça sürüklenen çocuklar için de geçerli kabul edilmelidir. Buna göre üç yıldan az hapis veya adli para cezasını gerektiren bir cinsel dokunulmazlığa karşı suçun, suça sürüklenen çocuk tarafından işlenmiş olması halinde uzlaştırma sürecinin uygulanması

(dördüncü fıkra hariç, madde 239).

¹⁹ CMK m.253/2: "Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir".

²⁰ CMK m.253/1-c: "Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar".

²¹ Akbulut/Aksan, s.105; "...suça sürüklenen çocuğa yüklenen ve 5237 sayılı TCK'nın 165. maddesinde düzenlenen suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun üst sınırının ise üç yıl hapis cezası ile birlikte adli para cezası olduğunun anlaşılması karşısında; Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen ve usul hukuku kurumu olan uzlaşma yolunun ceza muhakemesi hukukunda mümkün olan sanık lehine genişletici yorum ve kıyas ile suça sürüklenen çocuk hakkında uygulanarak üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis cezaları yanında adli para cezalarına da hükmedilmesi halinde suçun uzlaşma kapsamı içerisinde kalmaya devam edeceği, hapis cezası ile birlikte hükmolunan adli para cezasının suçun üst sınırına etki etmeyeceği ve suçu uzlaşma kapsamı dışına çıkarmayacağı...", 17. CD, 2015/28376 E., 2017/11942 K., 18.10.2017

mümkün değildir.²² Aynı hükümde düzenlendiği üzere²³ suça sürüklenen çocuğun, uzlaştırma kapsamında olan bir suç ile uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçu aynı mağdura karşı birlikte işlemiş olması halinde de uzlaştırma sürecini işletmek mümkün olmayacaktır.²⁴

C. Uzlaştırma Teklifi

Uzlaştırma hükümlerinin uygulanabileceği koşulların oluşması ile dosya uzlaştırma bürosuna gönderilerek uzlaştırma sürecinin başlaması sağlanmış olur. Uzlaştırma sürecinin ilk aşaması ise “uzlaşma teklifi” dir. CMK m.253/4’de²⁵ uzlaşma teklifinin uzlaştırmacı tarafından şüpheli/sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören ya da katılana yapılacağı düzenlenmiştir. Yani teklifin muhatabı uyuşmazlığın taraflarıdır. Ancak uyuşmazlığın taraflarından birinin veya her iki tarafın reşit olmayan kimse olduğu hallerde teklifin kanuni temsilciye yapılacağı hüküm altına alınmıştır.²⁶ Kişinin reşit olup olmadığı ise Türk Medeni Kanunu düzenlemelerine göre tespit edilmelidir. TMK m.11’e²⁷ göre 18 yaşını dolduran kimse reşittir. Bunun istisnası ise 18 yaşın doldurulmamasına rağmen evlilik veya mahkeme kararı ile reşit kılınma halidir. Tarafın reşit olup olmadığı suç tarihinde değil, teklif tarihinde önem arz etmektedir. Suçun işlendiği sırada reşit olmasa bile, teklif ya-

²² Aynı yönde Ekici Şahin/Yemenici, s.475; Akbulut/Aksan, s.104; A. Uğur Eriş, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi”, *“Türkiye Barolar Birliği Dergisi”*, 2018, S.137, s.260.

²³ CMK m.253/3: “...Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz”.

²⁴ “CMK’nın 253/3. maddesinin ikinci cümlesine göre, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi halinde, uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir. Somut olayda da, her ne kadar, suça sürüklenen çocuğa yükletilen konut dokunulmazlığının ihlali suçu, CMK’nın 253/1-b maddesi uyarınca uzlaştırma kapsamında bulunsada, sözü edilen suçun, bu kapsamda bulunmayan ve TCK’nın 142/1-b maddesinde düzenlenen hırsızlık suçu ile birlikte işlenmesi nedeniyle, uzlaştırma yolunun Kanunen kapalı olduğu anlaşılmaktadır”, 18. CD, 2018/1394 E., 2018/5522 K., 16.04.2018.

²⁵ CMK m.253/4: “...Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır....”

²⁶ Çetintürk, uzlaşma teklifinin suça sürüklenen çocuğun kanuni temsilcisine yapılması gerektiği konusundaki düzenlemenin uzlaştırmacının özgür iradeye dayanması ilkesine aykırı olduğunu ifade etmektedir., Çetintürk, s.518.

²⁷ TMK m.11/1: “Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar”.

pılacağı tarihte reşit olunması halinde teklifin muhatabı artık kanuni temsilciye değil, reşit olan muhataba yapılacaktır.²⁸ Ancak yargılama aşamasında suça sürüklenen çocuğun reşit olması durumunda önce-sinde yapılmış olan uzlaştırma sürecine ilişkin işlemler, usulüne uy-gun yapılmış olması kaydıyla geçerliliğini koruyacaktır.²⁹

Suçta sürüklenen çocuğun kanuni temsilcisi de yine TMK'da yer alan hükümlere göre belirlenecektir. TMK m.342'ye göre, anne ve baba velayet hakları çerçevesinde çocuğun kanuni temsilcileridir. Çocuk üzerinde velayet hakkının söz konusu olmadığı hallerde ise TMK m.404'e göre çocuk vesayet altına alınır ve kendisine atanan vasi çocuğun kanuni temsilcisi olarak hareket eder. Dolayısıyla kanuni temsilci karşımıza veli veya vasi olarak çıkabilecektir.³⁰ TMK m.336/1'de, evlilik devam ettiği sürece velayetin anne ve baba tarafından birlikte kullanılacağı düzenlenmiştir. Bu çerçevede uzlaşma teklifinin ulaştırılması aşamasında uzlaştırmacının muhatabı, velayetin anne ve baba tarafından birlikte kullanıldığı hallerde her ikisi de olmalıdır.³¹ Doktrinde aksi görüş olmakla birlikte kanaatimizce uzlaştırmacı, hem anneye hem babaya teklifi iletmeli ve uzlaştırma sürecinin devamı için her ikisinin de teklifi kabul etmeleri gerekmektedir.³² Velayet hakkı kendilerinde olan anne ve babanın teklifi kabul edip etmeme konusunda ortak karara varamamaları halinde teklif kabul edilmemiş olacaktır. Ancak teklif aşamasında çocuğun dışlanması kabul edilemez. BMÇHDS m.12'de görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun görüşünü ifade etmesine imkân sağlanması öngörülmüştür. Ayrıca ÇKK m.4/1-d'de de çocuğun bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine

²⁸ Aynı yönde Mustafa Ruhan Erdem/Ferda Eser/Pakize Pelin Özşahinli, 100 Soruda Uzlaştırma, Ankara, 2017, s.329; Akbulut/Aksan, s.162; Ekici Şahin/Yemenici, s.485; Hüsamettin Uğur, "Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma", *Terazi Hukuk Dergisi*, S.43, 2010, s.138; Özgenç, s.63.

²⁹ "...suç tarihinde dahi uzlaşma teklifinin reşit olmayan şüpheli veya sanığın kendisine değil kanuni temsilcisine yapılması gerektiği kabul edilmelidir. Öte yandan sanığın yargılama aşamasında reşit olması, reşit olmadığı dönemde usulüne uygun bir uzlaşma teklifi yapılmadığı gerçeğini ortadan kaldırmayacağından, sanığa yeniden usulüne uygun şekilde uzlaşma teklifinde bulunulması gerekir", CGK., 2013/13-689 E., 2014/191 K., 15.04.2014

³⁰ Değirmenci, s.666; Özgenç, s.64.

³¹ Yargıtay kararlarına bakıldığında da evlilik devam ettiği sürece velayetin kullanımında anne ve babanın birlikte hareket etmesi gerektiği istikrarlı biçimde işaret edilmiştir.

³² Aynı yönde Erdem/Eser/Özşahinli, s.328; Özgenç, s.66.

katılımının sağlanması gereği düzenlenmiştir. Şüphesiz ki bu husus göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Özellikle reşit olmasa dahi içinde bulunduğu durumun niteliğini kavrayabilecek olgunluktaki bir çocuğun süreçten dışlanması onun çok daha fazla mağduriyeti yaşamasına neden olabilecektir. Bu nedenle çocuğun korunması, ancak onun katılımı ile daha etkili olabilecektir. Çünkü bu nitelikteki bir çocuğun geçerli bir iradesi olduğu kabul edilmelidir. Uzlaştırma kurumunun esası, tarafların özgür iradelerine dayanmaktadır. Dolayısıyla çocuğun görüşünün dikkate alınmaması kabul edilemez.³³

Somut dosya kapsamında çocuğun kanuni temsilcisi ile arasında menfaat çatışması olduğu hallerde henüz uzlaştırma süreci başlatılmadan çocuğa bir kayyım atanmasının sağlanması gereklidir.³⁴ Uzlaşma teklifinin kabulü noktasında suça sürüklenen çocuk ile kanuni temsilcinin iradesinin çelişmesi halinde hangi iradeye üstünlük tanınacağı- nın konusunda önemli olan çocuğun menfaati olup, kanuni temsilcinin iradesinin geçerli kabul edilmesi gerekmektedir. Çünkü kanuni temsilcinin varlık sebebi, çocuğun menfaatinin korunmasını sağlamaktır ve olağan süreçte kanuni temsilcinin kararının çocuğun menfaatine yönelik olduğu kabul edilmektedir.³⁵

Uzlaştırma kurumu uyuşmazlık taraflarını yargılama makamlarının önüne çıkmaksızın uyuşmazlığı ortadan kaldırmayı amaçlayan bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olup, bu kurumun özellikle suça sürüklenen çocuklar açısından işlerliğini üst düzeyde tutmak büyük önem taşımaktadır. Suça sürüklenen çocuğun yargılama makamları önündeki sürece dahil edilmesi, çoğu zaman onun daha fazla yıpranmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma sürecinin başarı ile işletilmesi ve uyuşmazlığın bu aşamada çözümü öncelikle çocuğun menfaatine olacaktır. Sürecin başarı ile işletilebilmesi ise ilk adımın etkili ve doğru şekilde atılması ile mümkün olabilecektir. Bu doğrultuda uzlaştırma sürecinin daha başında bu hassasiyetle hareket etmek gerekecektir. Suça sürüklenen çocukların söz konusu olduğu hallerde uzlaşma teklifinin kanuni tem-

³³ Akbulut/Aksan, s.165; Ekici Şahin/Yemenici, s.486; Uğur, s.142.

³⁴ Erdem/Eser/Özşahinli, s.327; Özgenç, s.68

³⁵ Ekici Şahin/Yemenici, s.485-486; Erdal Yerdelen, "Uzlaştırma Hususunda Sorunlu Konular", Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, 2018, s.264-265.

silcisine yapılması ve sürecin devamına kanuni temsilcinin karar vermesinin “çocuğun üstün yararının korunması” noktasında tereddütleri ortaya çıkarabileceği kanaatindeyiz. Şöyle ki; uzlaşma teklifinin taraflarca kabulünden sonra müzakereler sonucunda bir edim belirlendiği hallerde, bu edimin suça sürüklenen çocuk açısından borç doğurucu nitelikte olması mümkün olabilmektedir. Söz konusu edimin maddi bir edim olması halinde ise edimin ifa edilmesi suça sürüklenen çocuğun kanuni temsilcileri tarafından gerçekleştirilecektir. İşte bu noktada büyük oranda suça sürüklenen çocukların velileri olarak muhatap alınan kanuni temsilcilerin kendilerini borçlandırıcı bir işlemin tarafı olmak istememeleri söz konusu olabilecektir. Özellikle maddi durumu yeterli olmayan aileler düşünüldüğünde, kanuni temsilci olarak uzlaştırma teklifi kendilerine yapıldığında “çocuğun yararı” yerine “maddi olanaklar” belirleyici olabilecektir. Standart bir aile profili bulunmadığı ve suça sürüklenen çocukların bir kısmını da suça sürükleyen sebeplerin maddi imkansızlıklar olduğu dikkate alındığında, kanuni temsilcinin uzlaşma teklifini maddi olanaklar sebebi ile reddetmesi çok muhtemeldir. Bu şekilde aile yapılarının söz konusu olduğu hallerde kanuni temsilciden “çocuğun yararı” değerlendirilmesini yapması gerçekçi olmayacaktır. Bu nedenle uzlaştırma sürecinde, değerlendirme kriteri olarak “maddi olanakları” ön plana alması muhtemel kanuni temsilci yerine, “çocuğun yararı” kriterini değerlendirebilecek bir süjenin muhatap alınmasının daha doğru olacağı düşüncesindeyiz. Bu itibarla hareket noktamızın ise CMK m.150 olması gerekmektedir. CMK m.150/2’ye göre, şüpheli veya sanığın çocuk olması halinde istemi aranmaksızın kendisine “zorunlu müdafî” görevlendirilmesi sağlanmaktadır. Uzlaştırma kurumunun uygulanabilmesinin ön şartı, suçun işlendiği konusunda yeterli şüphenin bulunması olup, bunun araştırması ise soruşturma aşamasında yapılmaktadır. Bu aşamada şüphelinin çocuk olması halinde zaten zorunlu müdafî görevlendirilmektedir.

Kanaatimizce suçun uzlaştırmaya tabi olduğunu anlaşılması halinde, uzlaşma teklifinin yapılacağı aşamada, uzlaştırmacının muhatabı dosyada bulunan ya da uzlaştırma süreci için ayrıca görevlendirilecek bir “zorunlu müdafî” olmalıdır. Kanun koyucunun suça sürüklenen çocuk bakımından soruşturma ve kovuşturma sürecinde gösterdiği hassasiyetin, uzlaştırma sürecinde de bulunması hem çocuğun yararının gözetilmesi hem de uzlaştırma sürecinin başarıyla

sonuçlanma olasılığını artırabilecektir. Ancak şunu ifade etmeliyiz ki zorunlu müdafî görevlendirilmiş olması halinde, zorunlu müdafî ancak suça sürüklenen çocuğun menfaatine olması halinde uzlaştırma sürecine dahil olmasını sağlayabilecektir. Bu noktada vurgulamak isteriz ki zorunlu müdafinin yüklenebileceği sorumluluk ancak uzlaştırma sürecinin tercih edilmesi ile suça sürüklenen çocuğun klasik yargı sürecinden uzak tutularak bu suretle uğrayabileceği mağduriyetin ortaya çıkmaması konusunda, sağlıklı bir süreç işletilmesine nezaret etmek olabilecektir. Zorunlu müdafinin suça sürüklenen çocuğun kanuni temsilcisini uzlaştırmayı kabul etmeye ve dolayısıyla belirlenmiş olması halinde edimi ifaya zorlaması mümkün değildir.

D. Müzakereler

Uzlaştırma sürecinde teklifin kabul edilmesinden sonra müzakere aşamasına geçilmektedir. CMK m.235/13'e göre uzlaştırma müzakereleri, şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılımıyla, uzlaştırmacının nezaretiyle ve gizli olarak yürütülür. Müzakerelerin teklifi kabul eden taraf ile yürütülmesi esastır. Bu doğrultuda suça sürüklenen çocuğun uyuşmazlığın tarafı olduğu hallerde müzakerelere katılacak olan süje de suça sürüklenen çocuğun kanuni temsilcisi olacaktır. Ancak elbette Yönetmelik m.31/1'de de belirtildiği üzere, suça sürüklenen çocuk da müzakerelere katılabilecektir. Teklifin suça sürüklenen çocuğun kanuni temsilcisi tarafından kabul edilmesinden sonra, müzakere aşamasında bulunduğu sırada suça sürüklenen çocuk reşit olabilir. Bu halde ise müzakerenin tarafı artık reşit olan çocuk olmalıdır.³⁶ Bu aşamada reşit olan çocuk, kanuni temsilcisinin uzlaşma teklifini kabul etmesi ile başlatmış olduğu uzlaştırma sürecini, kendi özgür iradesi ile sonlandırabilir. Uzlaştırmanın esası tarafların özgür iradelerine dayanması olduğundan, tarafların uzlaştırma sürecinin tamamlanmasına kadar uzlaşma iradelerinden vazgeçmesi mümkündür. Uzlaşma iradesinden vazgeçme CMK m.253/13'de belirtildiği üzere müzakerelere katılmaktan imtina etme suretiyle ortaya konabileceği gibi, açıkça beyanla da ifade edilebilir. Bu husus Yönetmelik m.5/1'de, tarafların anlaşma yapılarına kadar iradelerinden vazgeçebilecekleri şeklinde düzenlenmiştir.

³⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, s.332.

Müzakere sürecinde tarafların bir araya gelme zorunluluğu bulunmadığından uzlaştırmacı taraflarla birlikte ya da ayrı ayrı görüşmeler yapabilmektedir.³⁷ Ancak görüşmeler sırasında uzlaştırmacının muhatabı, teklif kendisine iletilen kişidir. Bu çerçevede suça sürüklenen çocuğun söz konusu olduğu hallerde müzakereleri uzlaşma teklifini kabul eden kanuni temsilci ile yürütülmelidir. Kanaatimizce müzakerelere velayet hakkını kullanan anne ve babanın birlikte katılma zorunlulukları, iradelerinin çelişkili olmaması kaydıyla bulunmamalıdır. Ancak müzakereler sonunda imzalanacak belge her ikisinin de onayına sunulmalıdır.

Müzakerelere suça sürüklenen çocuğun bizzat katılımı da zorunlu değildir. Suça sürüklenen çocuğun müzakerelere katılımı, ancak kanuni temsilcinin onayı ile mümkün olabilir.³⁸ Şüphesiz ki kanuni temsilci de çocuğu müzakerelere katılım konusunda zorlamada bulunamaz. Çocuk gönüllü olduğu takdirde, BMÇHDS’de de öngörüldüğü üzere çocuk da müzakerelere katılarak görüşünü bildirme imkanına sahip olmalıdır ve kanuni temsilcisinin uygun bulması halinde müzakerelere de katılabilmelidir.

Kanaatimizce de müzakerelere çocuğun katılması kurumun amacına uygun görünmektedir.³⁹ Uzlaştırma kurumunun suça sürüklenen çocuk bakımından fonksiyonuna baktığımızda, öncelikle çocuğun klasik yargılama sürecine dahil edilmemesi ve bu suretle çocuk üzerinde özellikle psikolojik açıdan olumsuz etkilere neden olunmaması ve sağlıklı gelişiminin korunmasıdır. Ancak elbette ki bu kurum çocuğun suç teşkil eden davranışını görmezden gelmemektedir. Onarıcı adalet anlayışının gereği olarak çocuk yaptığı davranışın yanlış olduğunu görmeli ve bunun sorumluluğu olduğunu öğrenmelidir. Uzlaştırma sürecine dahil olabilecek çocukların, algılama yeteneklerinin olduğu da dikkate alındığında, çocuğun müzakerelerin niteliğini de kavrayabilecek olgunlukta olduğu söylenebilir. Bu nedenle, çocuğun müzakerelere katılımının onun aleyhine bir gelişmeye neden olabilecek

³⁷ Erdem/Eser/Özşahinli, s.153; Akbulut/Aksan, s.182; Ekici Şahin/Yemenici, s.493.

³⁸ Erdem/Eser/Özşahinli, s.333; Akbulut/Aksan, kusur yeteneğine sahip çocukların müzakerelere katılımının sağlanması gerektiği görüşündedir., Akbulut/Aksan, s.182.

³⁹ Aynı yönde Akbulut/Aksan, s.182; Çetintürk, s.555; Özgenc, s.74

etkenleri devreye sokmayacağı takdirde, çocuğun müzakerelere kanuni temsilcisi ile katılarak, mağdur ile yüzleştirilme imkânı verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Böylelikle çocuğun edimin kararlaştırılmasında da katılımı söz konusu olabilecektir.

E. Edim

Onarıcı adalet anlayışının bir yansıması olan uzlaştırma kurumu, uyuşmazlığın taraflarını bir araya getirerek tarafların arasındaki uyuşmazlığın yargı makamı dışında çözülmesini amaçlamaktadır. Uyuşmazlığın ortadan kaldırılabilmesinin öncelikli koşulu ise haksızlığın gerçekleştirilmesi ile mağdurda oluşan zararın giderilmesidir. Haksızlığın gerçekleştirilmesi ile mağdurda oluşan zarar maddi olabileceği gibi manevi de olabilmektedir. Mağdurun zararını karşılamaya yönelik davranış biçimi, uzlaştırma kurumunda edim olarak adlandırılmaktadır. Borçlar hukukuna ilişkin bir kavram olan edim, yerine getirme yükümlülüğü olan davranış olarak tanımlanmaktadır.⁴⁰ Edim maddi veya manevi bir menfaat şeklinde olabileceği gibi, belli bir şekilde harekette bulunma olarak da belirlenebilir. Bunlar dışında edimsiz olarak da uzlaşmanın sağlanması mümkün olabilmektedir. Edimin belirlenmesindeki sınır, CMK m.253/17 ve Yönetmelik m.33/1’de de belirtildiği üzere edimin hukuka ve ahlaka aykırı olmamasıdır.⁴¹

Uzlaştırma müzakerelerinin sonunda belirlenen edimin kim tarafından yerine getirileceği hususu da edimin kapsamında yer almaktadır. Edimin bizzat uyuşmazlığın tarafı olan kişi tarafından yerine getirilmesi kararlaştırılabileceği gibi üçüncü bir kişi de – kabul etmesi şartıyla – bu edimi yapmakla yükümlendirilebilir. Edimin türü ve kim tarafından yerine getirileceği meselesi uyuşmazlığın tarafının suça sürüklenen çocuk olması durumunda önem taşımaktadır. Bu noktada uzlaştırmanın onarıcı adalet anlayışına hizmet eden bir kurum olduğu dikkate alınarak edimin kararlaştırılmasına özen gösterilmelidir. Edimin belirlenmesinde sadece zararın tazmini değil, belirlenen edimin

⁴⁰ M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.I, İstanbul, 2018, s.6; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019, s.99.

⁴¹ Erdem/Eser/Özşahinli, s.197; Akbulut/Aksan, s.230; Erdal Yerdelen/Şeyda Altuntaş/Dilek Özge Erdem/Mustafa Serdar Özbek/Burak Boz/Berna Ayşen Yılmaz, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Ankara, 2018, s.237; Ekici Şahin/Yemenici, s.497.

çocuk üzerinde gösterebileceği etkinin de değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Gerçekleştirilmiş olan haksızlık ile mağdurun zararının giderilmesini temel alan onarıcı adalet anlayışı, suç işleyen failin, yargılama sürecine dahil olmaksızın meydana getirdiği zararı gidermesini sağlamak suretiyle gerçekleştirmiş olduğu haksızlığın kötülüğü ile yüzleşmesini sağlamaktadır. Uzlaştırma kurumunun fail lehine olan hususları, failin çocuk olması halinde zararın giderilmesinden daha fazla önem taşımaktadır. Bu nedenle suça sürüklenen çocuğun söz konusu olduğu hallerde edim, çocuğun bizzat yerine getirebileceği ve onu ıslah edebilecek şekilde kararlaştırılmalıdır ki edimi yerine getiren çocuk bu sayede yaptığı haksızlığın kötülüğünü değerlendirme fırsatı bulabilsin.

Suçta sürüklenen çocuğun taraf olduğu uzlaştırma sürecinde edim olarak zararın maddi olarak tazmin edilmesinin kararlaştırılmış olması halinde edimin bizzat suça sürüklenen çocuk tarafından yerine getirilmesi, kanuni temsilcinin desteği olmaksızın çoğunlukla mümkün olamamaktadır. Bu noktada da şunu belirtmek gerekir ki edimin kararlaştırılması sürecinde söz sahibi olan kanuni temsilciler edimin tazminat olarak belirlenmesi konusundaki iradelerini ancak maddi olanaklarına göre ortaya koyabileceklerdir. Eğer mağdurun uğramış olduğu zararın giderilmesi mağdur için olmazsa olmaz bir gereklilik ise uzlaştırmamanın başarı ile sonuçlanması suça sürüklenen çocuğun kanuni temsilcisinin maddi olanaklarına ve rızasına bağlı olacaktır. Maddi olanakların imkân vermemesi halinde uzlaşmanın sağlanamaması nedeniyle suça sürüklenen çocuk klasik yargılama süreci içerisine dahil olacak ve çocuk belki de ceza infaz kurumuna girmek suretiyle sürecin üzerinde yaratacağı olumsuz etkilerle karşılaşabilecektir. Bu risk, kanuni temsilcinin maddi olanağının imkân vermesine rağmen, çocuğun menfaatinin üstün olduğu ve çocuğun korunması gerektiği gerçeğini kavrayamayan ve zararı maddi olarak gidererek çocuğun menfaatinin gerektirdiği doğrultuda hareket etmek yerine, çocuğu yargılama sürecine iten anlayışa sahip olan aile yapılarında da söz konusu olabilmektedir. Çocuğun önemini kavrayabilecek olgunlukta bulunmayan veliler, bu süreçte ekonomik değer ile çocuğun geleceği konusunu mukayese konusu edebilecek duruma gelmeleri halinde, çocuğun aleyhine sonuçlar doğması çok muhtemel olabilecektir. Maalesef çoğu suça sürüklenen çocukların

ailelerinin içerisinde bulunduğu sosyo-kültürel ve ekonomik koşullar ile eğitim seviyeleri, bu hareket biçimine uyabilecek niteliktedir. Yukarıda belirttiğimiz üzere, kanuni temsilcinin maddi olanaklarının yanı sıra bu edimi karşılama konusunda kabulü gereklidir. Kanuni temsilcinin edimi ifaya zorlanması, şüphesiz ki cezaların şahsiliği ilkesine aykırılık taşıyacaktır.

Uzlaştırma kurumunun niteliği ve edim konusu birlikte değerlendirildiğinde; suça sürüklenen çocuğun dahil olduğu uyuşmazlıklarda, çocuğun topluma kazandırılmasına, çocuğun edimi bizzat yerine getirmesine imkân sağlayarak yaptığı hareketin yanlış olduğunu kavramasına fırsat verecek ve onun menfaatini koruma amacına hizmet edecek nitelikte bir edim belirlenmesi önem taşımaktadır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, suçun mağduru açısından değerlendirdiğimizde, edim olarak mağdurun zararının giderilmesinin tazmin etme yerine sadece çocuğun menfaatine uygun, tazmin edici olmayan bir yükümlülük kararlaştırılması konusunda mağdurun zorlanması mümkün değildir. Bu durum şüphesiz ki anayasal olarak güvence altına alınan hak arama hürriyetine (Anayasa m.36) aykırılık teşkil edecektir. Bu noktada mağdurun, uzlaştırma kurumu ile öncelikli amacın suça sürüklenen çocuğun topluma kazandırılması olduğu, bu doğrultuda suçun işlenmesi ile meydana gelen zararın giderilmesinde alternatif yöntemlerin kullanılmasının tercih edilmesine ikna edilmesi önem göstermektedir.⁴² Şüphesiz ki bu süreçte belirleyici en önemli unsur uzlaştırmacıdır.

Suçta sürüklenen çocuğun taraf olduğu uyuşmazlığın söz konusu hallerde mağdurun zararının mutlaka tazminini istediği hallerde, elbette ki mağdurun bu talebi görmezden gelinemeyecektir. Belirttiğimiz üzere, bu halde çocuğun ekonomik durumunun imkân vermediği hallerde uzlaşma sağlanamadığından ceza yargılama süreci devam edecektir. Bu noktada uzlaştırma kurumunun getiriliş amacı ile yararına baktığımızda, uzlaşmanın sağlanmış olması ile menfaat elde edecek olan sülhlerin sadece fail ve mağdur olmadığı görülmektedir. Uyuşmazlığın taraflarının yanında toplum ve devletin de bu süreçten fayda sağladığı yadsınamaz. Toplum, genel anlamda toplumsal yapının kuvvetlenmesi ve ceza adalet sistemine güven tesisi noktasında;

⁴² Akbult/ Aksan, s.235; Yerdelen ve diğerleri, s.312; Çetintürk, s.576; Özgenç, s.74

özel anlamda ise failin toplumsal yaşama kazandırılması ve yeniden suça yönelmesinin önlenmesi ile failin özellikle edim olarak toplumsal bir faaliyette bulunmasının sağlanması ile toplumsal düzene katkı sunma noktasında menfaat elde etmektedir.⁴³ Devlet ise yargılama ekonomisi anlamında ciddi bir fayda sağlamaktadır. Uzlaşmanın sürecinin başarı ile sonuçlanması halinde, öncelikle adli makamların iş yükünün azalması yönünde olumlu bir etkisi olacaktır.⁴⁴ Ayrıca yargılama ve devamındaki muhtemel infaz sürecinde de devletin yapması gereken harcamalar bakımından da devletin menfaati olacağı açıktır. Ayrıca devletin toplumsal düzeni sağlama noktasındaki yükümlülüğü de dikkate alındığında, uzlaştırma kurumunun toplum üzerinde yaratacağı olumlu etki, devletin de toplum menfaatine hizmet etmesini sağlamış olmaktadır. Bu noktada düşüncemiz ise, devletin çok yönlü sağlamış olduğu bu menfaatler bütünüünün aynı zamanda sürekliliğini de sağlaması gerektiğidir. Suça sürüklenen çocuğun da uzlaştırma kurumu sayesinde klasik yargılama sisteminin dışında tutulmasının sağlanması, devletin Anayasa'dan kaynaklı sosyal yükümlülüğünün yerine getirilmesine hizmet etmektedir.

Kanaatimizce devlet, suça sürüklenen çocuğun taraf olduğu uyuşmazlıklarda mağdurun zararının çocuk ya da ailesi tarafından giderilmemesi riskini göze almamalıdır. Zararın tazmin edilememesi nedeniyle suça sürüklenen çocuğun yargılama sürecine dahil edilmesi ve belki de ceza infaz kurumuna girecek olması ile bu sürecin çocuk üzerinde meydana getirebileceği tahribat, devletin somut zararı üstlenmesinden daha ağır sonuçlara neden olabilecektir. Zararın tazmininin edim olarak belirlendiği uyuşmazlıklarda, uyuşmazlığın taraflarından birisinin çocuk olduğu hallerde uzlaştırma raporunda belirlenen maddi nitelikteki edimin devlet tarafından karşılanması yerinde olacağı görüşündeyiz. Suça sürüklenen çocuğun suç işlemek suretiyle meydana getirdiği zararın, oluşturulacak bir fon aracılığıyla karşılanması ve rücu imkânı içeren bir sistem oluşturulmasının, çocuğun korunmasına hizmet edeceği düşüncesindeyiz.

⁴³ Çetintürk, s.185 vd.

⁴⁴ Cumhur Şahin, "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1998, C.6, S.1-2, s.229.

II. Uzlaştırmacının Seçimi

Uzlaştırmacı,⁴⁵ uzlaştırma bürosu savcılığı tarafından görevlendirilen, tarafların barışmalarını sağlamaya yönelik aracılık eden ve bu süreci yöneten kişidir.⁴⁶ Uzlaştırma sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve başarı ile sonuçlanması büyük oranda uzlaştırmacıya bağlıdır. Uzlaştırmacının donanım ve iletişim yeteneği, uyuşmazlığın taraflarına süreci ve kurumun amacının açıklanması bakımından büyük önem taşımaktadır. Uzlaştırmacının uzmanlık gerektiren bir faaliyet olması sebebiyle uzlaştırmacının bu sürece ilişkin eğitimini gerektirmektedir. Söz konusu uzlaştırma eğitimi, asgari bir hukuk bilgisini içermektedir. Yönetmelikte düzenlendiği üzere, uzlaştırmacı olarak görevlendirilebilmek için detayları yönetmelikte belirtilen eğitimin alınması gerekmektedir.⁴⁷

Uyuşmazlığın tarafının suça sürüklenen çocuk olduğu hallerde uzlaştırmacının niteliğinin daha farklı olması gerektiği düşüncesindeyiz. Şöyle ki, uzlaştırma kurumunun onarıcı adalet anlayışı mağdurun zararının giderilmesine dayanmakla birlikte, diğer yandan da suça sürüklenen çocuğun yaptığının yanlışlığının farkına varmasına ve bunun sorumluluğunu üstlenmesini hedeflemektedir. Ancak yukarıda ifade ettiğimiz üzere çocuğa yüklenecek sorumluluk, onun menfaati gözetilerek belirlenmelidir. Bu konuda çocuğun yaşı, gelişimi, eğitim seviyesi ve ihtiyaçları belirleyici kriterlerdir. Uzlaştırma sürecine dahil olan çocuk ile öncelikle bu süreci ve sonuçlarını anlayabileceği şekilde iletişime geçilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Çocuğun gelişimine uygun olarak kendisiyle iletişim kurulması, pedagojik bir nitelik taşımaktadır. Aynı şekilde uyuşmazlığın mağduruna da çocuğun korunmasının önemi gereği gibi anlatılmalıdır. Bu aşamanın sağlıklı bir şekilde yapılmış olması, kararlaştırılacak edimin öncelikle çocuğun menfaatinin esas alınmasını sağlayabilecektir. Bu halde suçun mağdurunu edim olarak tazmin yerine alternatif bir giderim olarak kararlaştırmaya ikna etmek daha kolay mümkün olabilecektir. Kanaatimizce suça sürüklenen çocukların taraf oldukları uyuşmazlıklarda uzlaştırma sürecinde

⁴⁵ Yönetmelik m.4/1-1: "Uzlaştırmacı: Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi...".

⁴⁶ Kaplan, s.67; Akbulut/Aksan, s.191

⁴⁷ Bkz. Yönetmelik m.50

görevlendirilecek uzlaştırmacıların, yetişkin bireyler arasında yürütülen uzlaştırma sürecinde görevlendirilen uzlaştırmacılar ile aynı nitelikte olamaz. Suça sürüklenen çocuğun niteliği gereği, sürecin başarı ile sonuçlanabilmesi, ancak sürecin tarafları ile en iyi iletişimi kurabilecek uzlaştırmacının yönetimi ile mümkün olabilir. Gerek uzlaştırmanın ilk aşaması olan teklif aşamasında, gerekse tarafların iletişime girecekleri müzakere ve edim aşamasında pedagojik bir katkının varlığı mutlaka dikkate alınmalıdır. Aksi takdirde suça sürüklenen çocuğu yargı makamları önüne çıkarılmasına imkân vermeden uzlaştırma sürecinin işletilmesinin çocuğun korunması anlamında olumlu bir yansıması olmayabileceği gibi olumsuz sonuçlara da sebebiyet verilebilir. Bu nedenle suça sürüklenen çocukların içerisinde yer aldığı uzlaştırma sürecine ya bir pedagogun dahil olması ya da görevlendirilecek uzlaştırmacının pedagojik eğitim alması gerektiği konusunda düzenleme yapılması gerektiği düşüncesindeyiz.

SONUÇ

Onarıcı adalet anlayışından hareketle bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak düzenlenen uzlaştırma kurumu çok yönlü bir fonksiyon içermektedir. Klasik ceza yargılaması sisteminin dışında uyuşmazlıkları çözmeyi amaçlayan uzlaştırma gerek devlet gerekse uyuşmazlığın tarafları olan fail ve mağdur lehine sonuçlar doğurabilmektedir. Devletin ceza uyuşmazlığına sadece nezaret ederek, ceza yargılama sistemini aktif olarak işletmeden uyuşmazlığın çözülmesi, yargı makamlarının iş yükü ve yargılama masraflarının yapılmaması anlamında menfaat elde etmesini sağlamaktadır. Bunun yanında uyuşmazlık taraflarının barıştırılması yolu ile suç işlenmesi sonucu zedelenen toplumsal düzenin yeniden tesisi, bizzat tarafların katılımı ile çok daha hızlı bir şekilde sağlanabilecektir. Ayrıca tarafların uzun yargılama süreçlerini yaşamaları önlenerek, yorucu ve psikolojik açıdan yıpratıcı olumsuzluklarla karşılaşmamalarına imkân vermektedir. Şüphesiz ki uzlaştırma kurumunun amaca uygun şekilde işlerliği, korunmaya muhtaç çocuklar bakımından önemli menfaat sağlayabilir. Suça sürüklenen çocukların klasik yargılama sistemlerine dahil edilmesi, çocuklar üzerinde sağlıklı gelişimini engelleyecek birçok olumsuz etkenle yüz yüze gelmesine neden olabilmektedir. Suç işleyen çocuğun da suç işlemesi ile mağdur olduğunu kabul ederek onları “suça

sürüklenen” olarak tanımladığımız ceza yargılama sistemimizde, çocuğun mümkün olduğunca bu sistem dışında yaptığı haksızlıkla yüzleşmesi ve taşıdığı niteliklere uygun bir sorumluluk yüklenmesi devletin temel ödevlerinden olduğu gibi, bu uygulama çocuğun sağlıklı gelişiminin tamamlayarak ıslah olmasını ve böylelikle toplum ile bütünleşmesini hızlandıran bir sonuca katkı sağlayabilecektir. Bu nedenle uzlaştırma kurumunun, uyuşmazlığın taraflarından birisinin suça sürüklenen çocuk olduğu takdirde uygulanma koşullarının çocuğun menfaatinin koruyucu nitelikler içermesi önem taşımaktadır.

Uzlaştırma sürecinin başarı ile sonuçlanması, sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini gerektirmekte olup, uzlaştırma teklifi bu sürecin ilk adımıdır. Gerek yetişkinler gerekse çocuklar tarafından işlenen suçlarda teklif aşamasının gereği gibi yapılmış olması, sürecin başarı ile sonuçlanması bakımından önemli bir aşamadır. Teklifin gereği gibi yapılması ile anlaşılması gereken, uzlaştırmacının niteliği ve hukuki sonuçları hakkında tarafların bilgilendirilmesini kapsamaktadır. Failin suça sürüklenen çocuk olduğu hallerde, uzlaştırmacının teklif yapacağı muhatabın çocuğun kanuni temsilcisi olduğu düzenlenmiştir. Bu noktada uyuşmazlığın tarafının suça sürüklenen çocuk olduğu takdirde, uzlaştırmacının muhatabı olan kanuni temsilcinin uzlaştırmacının önemini, çocuğun menfaatlerini de değerlendirerek karara varması beklenmektedir. Ancak bu noktada, çocuğun menfaatinin kanuni temsilci bakımından değerlendirilmesinin her zaman sağlıklı sonuçlar veremeyeceği düşüncesindeyiz. Teklifin başarı ile sonuçlanması, çocuğun korunmaya muhtaç kimse olduğunun, çocuğun hukuken ve pedagojik olarak korunması gerektiği ve hukuki haklarının değerlendirilmesinin yapılmasını gerektirmektedir. Ülkemizde çocuğun – fail de olsa mağdur da olsa – önemi ve korunmaya ihtiyacı olduğu noktasında standart bir anlayışının olmadığını değerlendirdiğimizde, suça sürüklenen çocuğun söz konusu olduğu hallerde uzlaştırma sürecine başlamadan evvel suça sürüklenen çocuk için müdafii görevlendirilmesi ve süreç boyunca uzlaştırma işlemlerinin zorunlu müdafii muhatap alınarak yapılması gerektiği düşüncesindeyiz.

Çocuğun taşıdığı hususiyet gereği, suça sürüklenen çocukların yer aldığı uzlaştırma sürecinde pedagojik desteğin de sağlanması gerektiği düşüncesindeyiz. Bu noktada suça sürüklenen çocukların söz konusu olduğu dosyalarda görevlendirilecek uzlaştırmacıların peda-

gojik eğitim almaları gereği ya da süreçte bir pedagog görevlendirmesi gereği önem taşımaktadır.

Uzlaştırma sürecinde, haksızlığın tartışıldığı müzakere sürecinde suça sürüklenen çocuğun katılımı, çocuğun rıza göstermesi ile kanuni temsilcisinin onay vermesine bağlıdır. Kanaatimizce çocuk üzerinde olumsuz bir etki doğurmayacağı takdir edildiği halde, müzakere sürecine çocuğun katılımı sağlanmalıdır. Çocuk, gerçekleştirdiği haksızlık ile yüzleşerek yanlışlığın farkına varmalıdır. Böylelikle hareketinin sorumluluğunu üstlenmesi ve edimin kararlaştırılmasına katılımı da sağlanmış olacaktır. Bu yöntem uzlaştırma kurumunun fonksiyonunu yerine getirmesine hizmet edecektir.

Gerçekleştirilen haksızlığın meydana getirdiği zararın karşılanması uzlaştırma sürecinde edim olarak belirlenebilir. Zararın karşılanmasını talep etme, mağdurun Anayasa'nın hak arama özgürlüğünden kaynaklı makul bir talebidir. Her ne kadar suça sürüklenen çocukların söz konusu olduğu hallerde öncelikle sorumluluğu çocuğun üstlenmesine ve bizzat yerine getirmesine olanak verecek edimlerin belirlenmesi tercih edilmekteyse de mağdur bu edimi kabul hususunda zorlanamayacaktır. Mağdurun bu edimi kabul etmemesi halinde uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanması nedeniyle suça sürüklenen çocuk ceza yargılama sistemine dahil olarak yargılanacak ve belki de ceza infaz kurumuna girecektir. Maddi anlamda tazmin, çocuğun ailesinin desteği olmadan karşılayamayacağı bir sorumluluk olup, bu noktada ailenin ekonomik durumu belirleyici olmaktadır. Ailenin ekonomik durumunun olmadığı hallerde çocuğun yargılama sistemine terk edilmesi kabul edilebilir değildir. Bu nedenle, mağdurun alternatif edimleri kabul etmemesi nedeniyle edimin maddi tazmin olarak belirlenen hallerde, zararın karşılanacağı bir fon kurulması çocuğun korunması amacına hizmet edecektir. İleriye dönük rücu imkânı veren bir sistem kurularak, suça sürüklenen çocuğun yargı makamlarının önüne çıkmasının engellenmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Kaynakça

Kitaplar

Akbulut Berrin/Aksan Murat, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Ankara, 2019.

Canpolat Can/Sabuncuoğlu Zeyyat, Uzlaştırma, İstanbul, 2019

- Çetintürk Ekrem, Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, Ankara, 2017.
- Erdem Mustafa Ruhan/Eser Ferda/Özşahinli Pakize Pelin, 100 Soruda Uzlaştırma, Ankara, 2017.
- Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019.
- Güngör Mümin, Ceza Yargılamasında Uzlaştırma, Ankara 2019.
- Koca Mahmut/Üzülmez İlhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019.
- Oğuzman M. Kemal/Öz M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.I, İstanbul, 2018.
- Yerdelen Erdal/Altuntaş Şeyda/Erdem Dilek Özge/Özbek Mustafa Serdar/Boz Burak/Yılmaz Berna Ayşen, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Ankara, 2018.

Makaleler

- Afşin Rabia/Öğretir Özçelik Ayşe Dilek, “Suça Sürüklenen Çocuklar ile Suça Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Ebeveyn Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılarak İncelenmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, C.17(66), s.384-400.
- Akdeniz Galma, “Onarıcı Adalet Yaklaşımı ve Kavramsal Temelleri”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, C.16(1), s.1-23.
- Baytaş Abdullah Batuhan, “Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, İstanbul, 2013, C.71(1), 117-129.
- Bülbül Selda/Doğan Sevgi, “Suça Sürüklenen Çocukların Durumu ve Çözüm Önerileri”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 2016, C.59(1), s.31-36.
- Değirmenci Olgun, “Uygulamacının 10 Sorusu Işığında Uzlaştırma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 2019, C.14(151), s.663-670.
- Dursun Selman, “Avrupa Konseyi’nin Uzlaştırmaya Dair Tavsiye Kararları ve Türk Uzlaştırma Düzenlemeleri”, *Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu*, 18-20 Mayıs 2017 Rize, Ankara, 2018, s.51-64.
- Ekici Şahin Meral/Yemenici Kürşat, “6763 sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, C.13(1), s.445-507.
- Eriş A. Uğur, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi”, *“Türkiye Barolar Birliği Dergisi”*, 2018, S.137, s.241-271.
- Kaplan Mahmut, “Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2015, C.5(1), s.59-86.
- Özbek Veli Özer, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2016, C.11(32), s.7-28.
- Özgenç Nuri Berkay, “Türk Hukukunda Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma”, *Legal Hukuk Dergisi*, 2015, C.1(145), s.39-83.
- Semerci Bengi, “Suça Sürüklenen Çocuklar”, *Fasikül Hukuk Dergisi*, 2010, C.2(6), s.39-40.

Şahin Cumhur, “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1998, C.6, S.1-2, s.221-297.

Uğur Hüsametdin, “Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 2010, S.43, s.123-144.

Yerdelen Erdal, “Uzlaştırma Hususunda Sorunlu Konular”, *Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı*, 2018, s.261-278.

Mahkeme Kararları

Y8. CD, 26/02/2018, 2017/13852-2018/1956.

Y17. CD, 18.10.2017, 2015/28376-2017/11942.

Y18. CD, 16.04.2018, 2018/1394-2018/5522.

YCGK., 15.04.2014, 2013/13-689-2014/191.